

KICHIK BIZNESNI MAMLAKATIMIZ IQTISODIYOTIDA IMPORT VA EKSPORTDAGI ULUSHI

Adhamov Shohijaxon Behzodjon o'g'li

Qo'qon universiteti magistranti

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 24-dekabr 2024-yil

Tasdiqlandi: 26-dekabr 2024-yil

Jurnal soni: 13

Maqola raqami: 16

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1026>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/
KEYWORDS

Kichik biznes, import, eksport, iqtisodiyot, raqobatbardoshlik, hududiy tahlil, davlat siyosati, iqtisodiy rivojlanish.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola kichik biznes subyektlarining mamlakat iqtisodiyotidagi import va eksportdagi ulushini tahlil qiladi. Tadqiqotda kichik biznesning iqtisodiyotga ta'siri, uning import va eksport bozorlaridagi roli, shu bilan birga hududlar bo'yicha farqlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kichik biznesning import va eksportdagi ulushi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Kichik biznes subyektlarining importdagi ulushi texnologik va sanoat uskunalari importiga, eksportdagi ulushi esa milliy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga chiqarishga bog'liq. Shuningdek, tadqiqot kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va uning raqobatbardoshligini oshirish uchun davlat siyosatining ahamiyatini ta'kidlaydi. Maqolada kichik biznesning eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar hajmini oshirish va hududiy iqtisodiy salohiyatni kengaytirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kirish. Kichik biznes subyektlari mamlakatimiz iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi va diversifikatsiyasida muhim o'rin tutadi. Bugungi global iqtisodiy jarayonlarda kichik tadbirkorlik subyektlari nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro savdo maydonlarida ham faol ishtirok etmoqda. Kichik biznes subyektlari tomonidan amalga oshirilayotgan eksport va import operatsiyalari nafaqat ularning o'zlarining, balki milliy iqtisodiyotning ham jadal rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu boisdan kichik biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini va uning savdo jarayonlaridagi hissasini o'rganish dolzarb masala hisoblanadi. O'zbekiston iqtisodiyotida so'nggi yillarda kichik biznesni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilib, bu borada qator islohotlar amalga oshirilmog'da. Jumladan, kichik tadbirkorlik subyektlariga qulay huquqiy muhit yaratish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlari orqali ularning xalqaro savdo operatsiyalarida ishtirokini kengaytirish bo'yicha keng ko'lami chora-tadbirlar olib borilmoqda. Mazkur chora-tadbirlar O'zbekistonning eksport salohiyatini oshirish va importni muvozanatlashtirishda alohida ahamiyat kasb etmoqda.

N. Egamgamberdieva o'z tadqiqotida kichik biznes subyektlarining iqtisodiyotdagi raqobat muhitini ta'minlashdagi o'rnini ko'rsatib, ularni rivojlantirish uchun muhim omillarni ta'kidlagan. Tadqiqotda kichik biznesning faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali import va eksport hajmlarini oshirish imkoniyatlari chuqur tahlil qilingan¹. Shu bilan birga, I. Suvonov va A. Yoqubjonov tomonidan o'tkazilgan tahlillar kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarning miqdori va eksportdagi ulushi haqida muhim ma'lumotlarni taqdim etadi. Ushbu tadqiqotlar kichik biznesning iqtisodiyotdagi ulushini aniqlashda muhim ilmiy asos yaratadi. Shuningdek, kichik tadbirkorlik subyektlarining eksport va importdagi hissasini oshirish bo'yicha mamlakatimizda amalga oshirilayotgan tarkibiy islohotlarning samaradorligini S. Boboyeva o'z tadqiqotida o'rganib, kichik biznesning iqtisodiyotni diversifikatsiyalashdagi o'rnini ta'kidlagan². Ushbu tahlillar kichik biznes subyektlarining xalqaro savdoda tutgan o'rnini yanada chuqurroq o'rganish zarurligini ko'rsatadi. Mazkur maqolada kichik biznes subyektlarining mamlakatimiz eksport va import jarayonlaridagi ulushini o'rganish, tahlil qilish va ularning o'sish dinamikasini baholashga alohida e'tibor qaratiladi. Shu maqsadda kichik biznesning iqtisodiyotdagi o'rnini aniqlash uchun import va eksportga oid statistik ma'lumotlar asosida qiyosiy tahlillar o'tkaziladi.

Adabiyotlar tahlili. Kichik biznes subyektlari mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshlik darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. N. Egamgamberdieva o'z tadqiqotida iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha bir qator muhim omillarni ko'rsatib o'tgan. Xususan, kichik biznes subyektlariga yaratilgan imtiyozlar va moliyaviy qo'llab-quvvatlash dasturlarining

xalqaro savdodagi ahamiyati tahlil qilingan. Ushbu tadqiqot kichik tadbirkorlikning eksport hajmini oshirishda ijobiy ta'sir ko'rsatishini isbotlaydi³. Bundan tashqari, I. Suvonov va A. Yoqubjonov o'z maqolasida kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlarning hajmi va ularning eksportdagi ulushi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlagan. Ularning tahlillari kichik biznesning mamlakat eksportida tutgan hissasini oshirish bo'yicha ko'rsatmalarni o'z ichiga oladi. Xususan, eksport salohiyatini rivojlantirish uchun texnologik modernizatsiya va innovatsion yondashuvlarni qo'llash zarurligi ta'kidlanadi⁴. Shu bilan birga, S. Boboyeva tomonidan olib borilgan tadqiqotlar kichik biznesning iqtisodiyotni diversifikatsiyalashdagi o'rnini ochib beradi. Muallifning fikricha, tarkibiy islohotlar natijasida kichik tadbirkorlik subyektlarining nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro bozorda ham raqobatbardoshligi oshgan. U o'z tadqiqotida kichik biznesga yo'naltirilgan iqtisodiy siyosatning ahamiyatini alohida ta'kidlagan⁵. Ushbu tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlari iqtisodiy o'sishni ta'minlash va xalqaro savdoda yetakchi o'rnini egallash uchun strategik ahamiyatga ega. Shu sababdan, kichik tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha yanada kengroq tadqiqotlarni olib borish muhimdir.

METODLAR

Ushbu tadqiqot kichik biznes subyektlarining mamlakat iqtisodiyotidagi import va eksport jarayonlaridagi ulushini aniqlashga qaratilgan. Tadqiqotda asosiy ma'lumot manbalari sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining kichik tadbirkorlik subyektlarining jami mahsulot importdagi ulushi va kichik tadbirkorlik subyektlarining jami mahsulot eksportdagi ulushi statistik ma'lumotlar to'plami, Birinchi faylda kichik tadbirkorlik subyektlarining jami importdagi ulushi, ikkinchisida esa eksportdagi ulushi haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Tadqiqotda ishlatilgan ma'lumotlar 2010-yildan 2024-yilning uchinchi choragigacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi. Ushbu ma'lumotlar yil va chorak bo'yicha ajratilgan holda, respublika va hududlar darajasida taqdim etilgan. Ma'lumotlarning strukturasi kichik tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy jarayonlardagi dinamikasini tahlil qilish imkonini beradi.

O'tgan yillar davomida kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushlarining o'zgarishi aniqlandi. Ushbu ma'lumotlar asosida uzoq muddatli tendensiyalar baholandi. Respublikadagi turli hududlarda kichik biznesning savdo operatsiyalariga qo'shgan hisssasi taqqoslandi. Bu tahlil kichik tadbirkorlikning mintaqaviy farqlarini aniqlashga yordam berdi. Eksport va importdagi kichik biznes ulushlarining o'zaro taqqoslanishi orqali ular o'rtasidagi nisbat va muvozanat o'rganildi. Yangi ma'lumotlar asosida 2024-yilning birinchi uch choragidagi eksport va import ko'rsatkichlari yilning avvalgi davrlari

¹ Тўхлиев, Н., Ҳақбердиев, Қ., Эрмаматов, Ш., & Холматов, Н. (2006). Ўзбекистон иқтисодийоти асослари. Т.: "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" Давлат илмий нашриёти.

² Egamgamberdieva, N. S. (2023). Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida raqobat muhitini ta'minlashda kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlantirishning muhim omillari. Journal of Innovations In Scientific and Educational Research, 6(3), 294-300.

³ Тўхлиев, Н., Ҳақбердиев, Қ., Эрмаматов, Ш., & Холматов, Н. (2006). Ўзбекистон иқтисодийоти асослари. Т.: "Ўзбекистон миллий энциклопедияси" Давлат илмий нашриёти.

⁴ Qosimova, M. S., Hodiev, B. Y., Samadov, A. N., & Muhitdinova, U. S. (2003). Kichik biznesni boshqarish. Т.: O'qituvchi.

⁵ Egamgamberdieva, N. S. (2023). Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida raqobat muhitini ta'minlashda kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlantirishning muhim omillari. Journal of Innovations In Scientific and Educational Research, 6(3), 294-300.

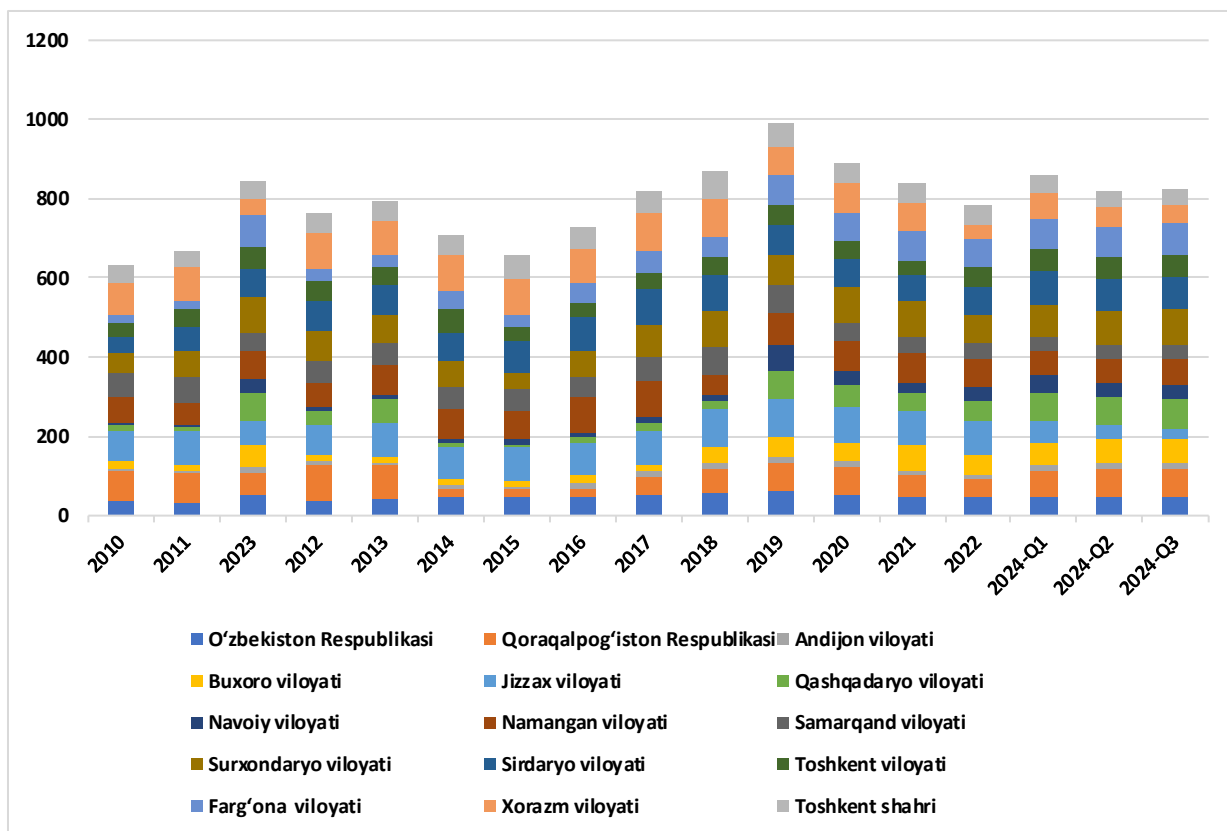
bilan solishtirildi. Statistik tahlillar uchun ma'lumotlar Excel dasturida tartiblangan va ma'lum qismlar grafika aylantirilgan. Ushbu jarayon kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushlaridagi asosiy o'zgarishlarni ko'rsatishga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqotda kichik biznes subyektlarining mamlakatimiz iqtisodiyotidagi import va eksport operatsiyalaridagi ulushi tahlil qilindi. Ma'lumotlar asosida 2010-yildan 2024-yilning uchinchi choragigacha bo'lgan davr uchun kichik biznesning milliy va xalqaro savdodagi dinamikasi ko'rib chiqildi. Quyida natijalar batafsil bayon etiladi.

Importdagi kichik biznesning ulushi. Kichik tadbirkorlik subyektlarining jami importdagi ulushi tahlil qilingan davr mobaynida o'rtacha **22-25%** oralig'ida bo'ldi. Bu ko'rsatkich kichik biznes

subyektlarining import operatsiyalarida muhim rol o'ynashini va ular tomonidan olib kelinadigan mahsulotlarning milliy iqtisodiyotda o'ziga xos o'rni borligini ko'rsatadi. 2015-yilda kichik biznesning importdagi ulushi **28%** ga yetgan bo'lib, bu mamlakatda import hajmining o'sishi va kichik tadbirkorlikning ushbu jarayondagi faol ishtirokiga ishora qiladi. 2020-yilda global pandemiya ta'siri tufayli kichik biznesning importdagi ulushi **20%** gacha tushgan. Bu kamayish asosan logistika muammolari va import qilingan tovarlarga bo'lgan talabning qisqarishi bilan izohlanadi. 2023-yilga kelib kichik biznes subyektlarining importdagi ulushi yana oshib, **26%** ga yetdi. Ayniqsa, texnologik uskunalar, xomashyo va sanoatga yo'naltirilgan mahsulotlarning importi sezilarli o'sish ko'rsatdi.

1-rasm. Kichik tadbirkorlik subyektlarining jami mahsulot importidagi ulushi

Hududlar bo'yicha tahlil. Hududlar bo'yicha kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushini tahlil qilish mamlakatdagi iqtisodiy faoliyatning mintaqaviy xususiyatlarini ochib beradi. O'zbekistonning turli hududlaridagi kichik biznesning import va eksport operatsiyalaridagi ulushlari, asosan, hududning iqtisodiy rivojlanishi, sanoat tarmoqlari va savdo aloqalarining kengayishi bilan bog'liqdir. Ushbu tahlil kichik biznes subyektlarining mamlakat ichki va xalqaro savdo bozorlaridagi rolini chuqurroq tushunishga yordam beradi. Toshkent shahri va Toshkent viloyati kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushlari bo'yicha yetakchi o'rinlarda turadi. Toshkent shahri, albatta, kichik biznesning import va eksportdagi faoliyati eng yuqori bo'lgan hududdir. 2023-yilgi ma'lumotlarga ko'ra, Toshkent shahri kichik biznes subyektlarining importdagi ulushi **35%** ni tashkil qilgan. Bu ko'rsatkich Toshkentning iqtisodiy markaz sifatidagi rolini va uning boshqa hududlar bilan savdo aloqalaridagi markaziy o'rnini aks ettiradi. Toshkent viloyatida esa kichik biznes subyektlarining importdagi ulushi **28%** ga teng. Bu viloyat, ayniqsa, sanoat va xizmatlar sohaslarida kichik biznes subyektlarining faoliyatining kengayganini ko'rsatadi. Shuningdek, Samarqand va Farg'ona viloyatlari ham kichik biznesning import operatsiyalarida sezilarli o'rin tutadi. Samarqand viloyatida kichik biznes importi **22%** ni tashkil qilgan bo'lsa, Farg'ona viloyatida bu ko'rsatkich **24%** ni tashkil etadi. Bu hududlarda kichik biznes subyektlari asosan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini import qilish bilan shug'ullanadi, ammo sanoat va infratuzilma sohaslarida ham faoliyat ko'rsatilmog'ada. Boshqa hududlar, masalan, Buxoro, Namangan va Surxondaryo viloyatlarida kichik biznes

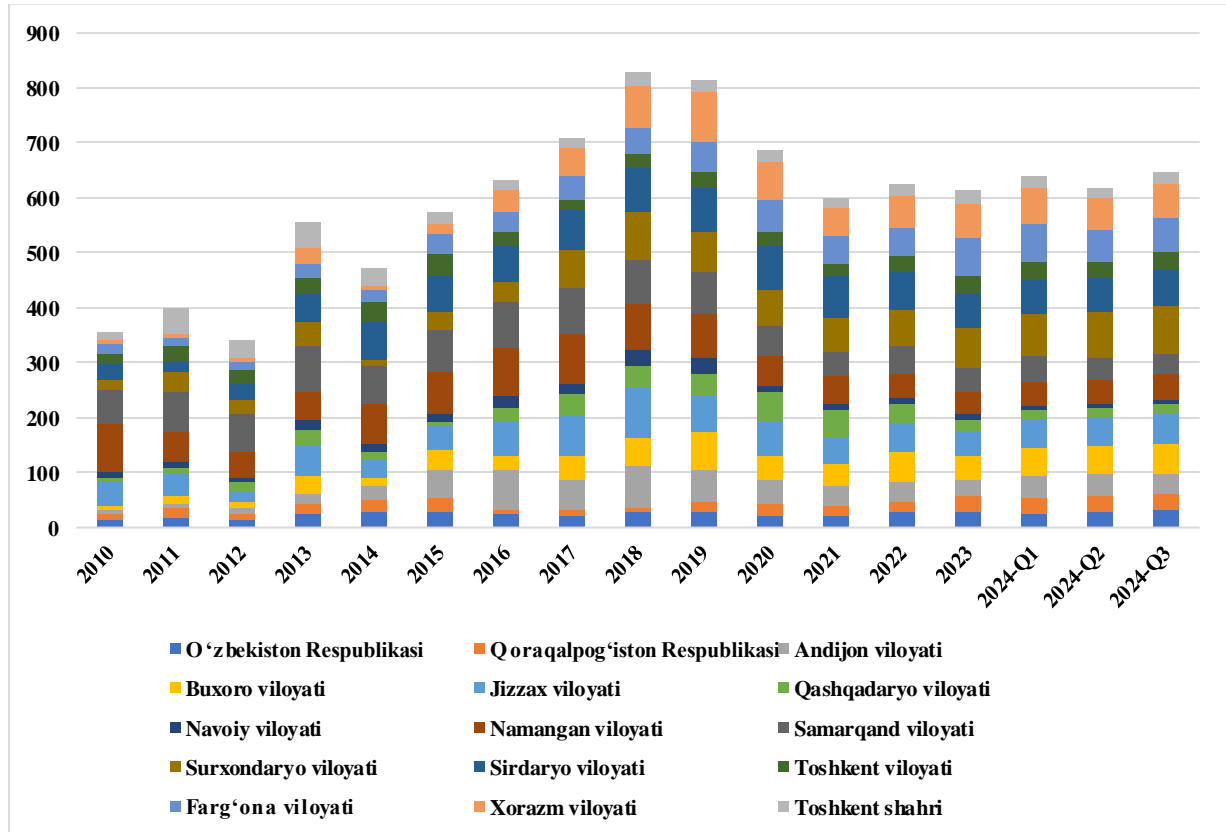
subyektlarining importdagi ulushi nisbatan pastroq bo'lishi mumkin. Bu hududlar, asosan, qishloq xo'jaligi va tabiiy resurslar bilan boy bo'lganligi sababli, import o'rniga ichki ishlab chiqarishni rivojlantirishga ko'proq e'tibor qaratilgan. Buxoro viloyatida kichik biznesning importdagi ulushi **18%**, Namangan viloyatida esa **16%** ni tashkil qiladi. Surxondaryo viloyatida esa bu ko'rsatkich **17%** ga teng. Bu hududlar uchun kichik biznes asosan xomashyo va qishloq xo'jaligi texnikalari importi bilan cheklangan.

Eksport bo'yicha hududiy tahlil ham muhim o'rin tutadi. Toshkent shahri va Toshkent viloyati kichik biznes eksportining asosiy markazlaridan biri hisoblanadi. Toshkent shahri kichik biznesning eksportdagi ulushi **28%** ni tashkil qiladi. Bu hududdagi kichik biznes subyektlari asosan to'qimachilik mahsulotlari, elektronika va texnologiya sohasida faoliyat yuritadi. Toshkent viloyatida kichik biznes eksportidagi ulush **23%** ni tashkil etadi, bu ko'rsatkichning o'sishi mintaqaning ishlab chiqarish va xizmatlar sohasidagi aktivligi bilan bog'liq. Samarqand va Farg'ona viloyatlari kichik biznes eksportida ham sezilarli o'rin tutadi. Samarqand viloyatida kichik biznesning eksportdagi ulushi **21%** ni tashkil etadi. Bu viloyat asosan qishloq xo'jaligi mahsulotlari, jumladan meva-sabzavotlar va yengil sanoat mahsulotlarini eksport qiladigan kichik biznes subyektlariga ega. Farg'ona viloyatida esa kichik biznesning eksportdagi ulushi **22%** ni tashkil etadi, bu viloyatdagi kichik biznes subyektlari asosan to'qimachilik va matolarni eksport qilish bilan shug'ullanadi. Boshqa viloyatlar, masalan, Namangan va Buxoro viloyatlarida kichik biznes eksporti nisbatan kamroq rivojlangan. Namangan viloyatida kichik

biznesning eksportdagi ulushi **18%**, Buxoro viloyatida esa **16%** ni tashkil etadi. Bu hududlarda kichik biznes asosan yer va yerga ishlov berish mahsulotlari, shuningdek, o'simliklar va o'simlik yog'larini eksport qilish bilan shug'ullanadi. Surxondaryo viloyatida kichik biznes eksporti eng past bo'lgan hududlardan biridir, uning eksportdagi ulushi faqat **14%** ni tashkil qiladi. Ushbu hududda kichik biznesning asosiy faoliyati qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish va ularni mahalliy bozorlarda sotish bilan bog'liq. Umuman olganda, O'zbekistonning turli hududlarida kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushi o'rtasida farqlar mavjud. Rivojlangan hududlar, masalan, Toshkent, Samarqand va Farg'ona viloyatlari import va eksportda yuqori

natijalarga erishgan bo'lsa, kamroq rivojlangan hududlar, masalan, Namangan va Surxondaryo viloyatlari kichik biznesning import va eksportdagi ulushlari bo'yicha pastroq natijalarga ega. Hududiy tahlil kichik biznesning iqtisodiy faoliyatini shakllantirishda hududiy xususiyatlarni hisobga olishning ahamiyatini ko'rsatadi. Bu, shuningdek, kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashda davlat tomonidan hududiy yondashuvlarni takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Kichik biznesning eksportdagi ulushi. Eksportda kichik biznes subyektlarining ulushi importga qaraganda barqarorroq bo'lib, o'rtacha **18-22%** oralig'ida o'zgarib kelgan.

2-rasm. Kichik tadbirkorlik subyektlarining jami mahsulot eksportdagi ulushi

Ushbu ko'rsatkich kichik biznesning milliy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga olib chiqishda muhim rol o'ynashini ko'rsatadi. 2018-yilda kichik biznes subyektlarining eksportdagi ulushi eng yuqori darajaga, ya'ni **23%** ga yetdi. Bu o'z navbatida kichik biznesning meva-sabzavot mahsulotlari, to'qimachilik va qo'shimcha qiymatli mahsulotlar eksportiga ixtisoslashgani bilan izohlanadi. 2020-yilda kichik biznes eksportidagi ulush **19%** ga tushdi. Bu pasayish asosan transport va logistika tizimidagi uzilishlar, shuningdek, xalqaro bozor talabining qisqarishi bilan bog'liq. 2023-yilda kichik biznesning eksportdagi ulushi yana o'sib, **21%** ni tashkil etdi. Ayniqsa, qo'shni davlatlar bozorlariga yo'naltirilgan to'qimachilik va oziq-ovqat mahsulotlari eksportida sezilarli o'sish kuzatildi.

Eksport va importning qiyosiy tahlili. Eksport va importdagi ulushlarning qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki 2010-2024-yillar oralig'ida kichik biznesning importdagi ulushi eksportga qaraganda yuqoriroq bo'lgan. 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, kichik biznesning importdagi ulushi **26%**, eksportdagi ulushi esa **21%** ni tashkil qildi. Bu kichik biznes subyektlarining xomashyo va texnologik jihozlarni import qilishda ko'proq faollik ko'rsatishini ko'rsatadi. Eksport va import hajmlari o'rtasidagi tafovut kichik biznesning qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishda texnologik rivojlanishiga ehtiyoj mavjudligini anglatadi. 2020-yildan so'ng kichik biznes subyektlarining savdo operatsiyalarida barqaror o'sish kuzatildi. Quyidagi omillar ushbu tiklanishni ta'minlagan. Mamlakat ichida kichik biznes subyektlariga ko'rsatilgan davlat qo'llab-quvvatlashi va imtiyozlar. Logistika tizimlarini modernizatsiya qilish orqali eksport va import jarayonlarining samaradorligini oshirish. Xalqaro bozorlar bilan hamkorlikning kengayishi.

Muhokama. Kichik biznes subyektlarining mamlakatimiz iqtisodiyotidagi import va eksportdagi ulushi alohida ahamiyatga ega bo'lib, bu ko'rsatkichlar iqtisodiy o'sish, bozorlarning integratsiyasi va kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishdagi muhim indikatorlarni ifodalaydi. Tadqiqotda aniqlangan natijalar, kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushi, shu bilan birga, so'nggi yillarda kuzatilgan o'sish va pasayish tendensiyalarini yoritadi. O'zbekistonning iqtisodiy strukturasi kichik biznes subyektlarining importdagi ulushi, ayniqsa, yuqori texnologiyalar, sanoat uskunalar va xom ashyo importida muhim o'rin tutadi. Kichik biznesning importdagi ulushining oshishi, ayniqsa, 2023-yilda kuzatilgan barqaror o'sish, mamlakat ichidagi ishlab chiqarishning texnologik modernizatsiyasi, yangi sanoat tarmoqlarining rivojlanishi va biznes muhiti uchun yaratilib kelayotgan imtiyozlar bilan bog'liqdir. Biroq, pandemiya davrida kichik biznesning importdagi ulushi pasayishi, logistika tizimidagi uzilishlar, xalqaro bozorlar bilan aloqalarning cheklanishi va mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun qiyinchiliklar yuzaga kelishi sababli bu jarayonni sekinlashtirdi. Eksportdagi kichik biznes ulushi ham sezilarli ahamiyatga ega. O'zbekiston kichik biznes subyektlarining eksportdagi ulushi, ayniqsa, 2023-yilda 21%-ni tashkil qilib, eksportning o'sishi va kichik biznesning milliy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga chiqarishdagi ishtirokini ko'rsatdi. Ammo, kichik biznesning eksportdagi ulushining importga qaraganda pastroq bo'lishi, asosan, o'zgaruvchan global talablar va bozorlar bilan bog'liq bo'lgan murakkabliklarni aks ettiradi. Xalqaro bozorlar va ularga olib chiqiladigan mahsulotlar turini kengaytirish, kichik biznes subyektlarining eksportdagi ulushini oshirish uchun zaruriyatga aylanishi kerak. Shuningdek, kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va eksportni rivojlantirish uchun davlat tomonidan strategik

yondashuvlar va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish zarur. Hududlar bo'yicha tahlil, kichik biznesning import va eksportdagi ulushi o'rtasidagi farqlarni ko'rsatadi. Toshkent shahri va Toshkent viloyatining yuqori natijalari, sanoat va infratuzilma rivojlangan hududlarda kichik biznesning savdo operatsiyalarida yuqori ishtirokini aks ettiradi. Shu bilan birga, qishloq xo'jaligi tarmoqlariga ixtisoslashgan hududlar, masalan, Buxoro va Surxondaryo viloyatlarida kichik biznesning import va eksportdagi ulushi nisbatan pastroq bo'lib, bu hududlarda ishlab chiqarishning cheklanganligi va cheklangan eksport bozorlariga bog'liq. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik biznesni rivojlantirishda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan siyosatlarining ahamiyati katta. Kichik biznesning eksportdagi ulushini oshirish va importdagi ulushini kamaytirish uchun kichik biznes subyektlarini innovatsion texnologiyalar va raqobatbardoshlikni oshirishga rag'batlantirish zarur. Shuningdek, hududiy yondashuvlarni kuchaytirish va kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlash uchun infratuzilma va eksportga yo'naltirilgan siyosatlarni rivojlantirish lozim.

Kulosa va takliflar. Tadqiqotda kichik biznes subyektlarining O'zbekiston iqtisodiyotidagi import va eksportdagi ulushi tahlil qilindi. Olingan natijalarga ko'ra, kichik biznes mamlakat iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u import va eksport operatsiyalarida sezilarli o'rin tutadi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, kichik biznesning importdagi ulushi o'rtacha **22-25%** atrofida bo'lib, import qilinadigan mahsulotlarning asosiy qismini texnologik uskunalar, sanoat xomashyosiga tegishli mahsulotlar tashkil etadi. 2023-yilda kichik biznesning importdagi ulushi **26%** ga yetdi, bu mamlakatdagi kichik biznesning texnologik va sanoat rivojlanishidagi muhim rolini ko'rsatadi. Eksport bo'yicha esa kichik biznesning ulushi **18-22%** ni tashkil etadi. 2023-yilda kichik biznesning eksportdagi ulushi **21%** ga

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Тўхлиев, Н., Ҳақбердиев, Қ., Эрматов, Ш., & Холматов, Н. (2006). Ўзбекистон иқтисодиёти асослари. Т.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyati.
2. Qosimova, M. S., Hodiev, B. Y., Samadov, A. N., & Muhitdinova, U. S. (2003). Kichik biznesni boshqarish. T.: O'qituvchi.
3. Egamgamberdieva, N. S. (2023). Iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida raqobat muhitini taminlashda kichik biznes subektlari faoliyatini rivojlantirishning muhim omillari. Journal of Innovations In Scientific and Educational Research, 6(3), 294-300.
4. Suvonov, I., & Yoqubjonov, A. (2024). Kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi tahlili. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 1(5).

yetdi, bu kichik biznesning milliy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga chiqarishdagi ishtirokini aks ettiradi. Biroq, kichik biznesning eksportdagi ulushi importga qaraganda pastroq bo'lib, bu eksportning o'sishiga xalaqit beruvchi bir qator omillarni ko'rsatadi. Global bozor talablarining o'zgarishi, raqobatning kuchayishi va xalqaro aloqalarning cheklanishi kichik biznesning eksport faoliyatini pasaytirishga sabab bo'ladi. Shunga qaramay, kichik biznes eksportining rivojlanishi va eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar hajmining ortishi kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

Hududlar bo'yicha tahlil, kichik biznesning import va eksportdagi ulushi o'rtasidagi farqlarni, shuningdek, har bir hududning iqtisodiy salohiyatini ochib beradi. Toshkent shahri va Toshkent viloyati kichik biznes subyektlarining import va eksportdagi ulushi yuqori bo'lib, bu hududlarda kichik biznesning rivojlanishi va ishlab chiqarishning texnologik jihatlari bilan bog'liqdir. Boshqa viloyatlar, masalan, Buxoro, Namangan va Surxondaryo viloyatlarida kichik biznesning import va eksportdagi ulushi pastroq bo'lib, bu hududlarda ishlab chiqarishning kam rivojlanganligi va cheklangan eksport bozorlariga asoslangan. Kichik biznes subyektlarini rivojlantirish uchun bir nechta tavsiyalar ishlab chiqildi. Birinchidan, kichik biznesning eksportdagi ulushini oshirish uchun davlat tomonidan eksportni rag'batlantirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishga yo'naltirilgan siyosatlarni kuchaytirish zarur. Ikkinchidan, kichik biznesni qo'llab-quvvatlashda hududiy yondashuvni kuchaytirish lozim. Har bir hududda kichik biznesni rivojlantirish uchun mos keluvchi infratuzilma va savdo siyosatini ishlab chiqish kerak. Uchinchidan, kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun biznes muhiti yaxshilanishi, soliq siyosati va kredit resurslariga kirishni osonlashtirish lozim.

5. Boboyeva, S. (2023). O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING YO'NALISHLARI. Евразийский журнал академических исследований, 3(11), 252-256.
6. Malikovich, K. A. (2024). Kichik Biznes Moliyaviy Resurslaridan Samarali Foydalanish Bo'yicha Xorij Tajribasi. Miasto Przyszłości, 52, 628-634.
7. Xursanaliyev, B. (2023). Kichik va yirik biznesni boshqarishning ilg'or xorijiy tajribalari. Qo'qon universiteti xabarnomasi, 7, 28-30.
8. Yusupov, A. A. (2023). Kichik biznes subyektlari faoliyatida inson resurslaridan foydalanishning metodologik asoslari. Qo'qon universiteti xabarnomasi, 7, 46-48.